

Історія

Наметове містечко і «революція на граніті» у Києві (літо 1990 р.).

Протестний жовтень 90-го

Осінь 1990 р. виявилась останньою для радянської України. Жовтень 1991-го вона зустрічала вже як незалежна держава. Тодішня молодь показала потенціал усієї нації, готової до рішучих змін. Події на площі Жовтневої революції у Києві (нині Майдан Незалежності) отримали назву «революція на граніті». Її рушійною силою стала молодь.

Ідея проведення протестної акції зародилася влітку 1990 р. серед членів Української студентської спілки (УСС) у Києві. Задум підхопило Студентське братство Львова. Лідерами «революції на граніті» стали: Олесь Доній (голова УСС Києва), Маркіян Івашишин (голова Студентського братства Львова), Олег Барков (голова УСС Дніпропетровська). Комендантом наметового містечка обрали студента IV курсу Ки-

ївлянина, розстеливши на граніті матраци та спальники, розпочали голодування. Увечері розгорнули наметове містечко, яке мало чітку організацію; окремо стояли намети для прес-групи та медиків. Активісти організували охорону містечка. Міліція так і не наважилась розігнати демонстрантів, а Київська міська рада згодом дала дозвіл на проведення масових акцій у центрі міста.

У наступні дні до мітингувальників приєднувалися молоді з усіх україн-

ських містечок, що в наметовому містечку «процвітають» розпуста, наркоманія, алкоголізм. Однак всі ці слабкі потуги комуністичної партії були марними. Українці на це не зважали і підтримували акцію студентів.

Кожен день студенти починали з літургії. Між собою вони називали територію містечка «зоною, вільною від комунізму». «Уявіть собі в самому центрі комуністичної України — студенти що-пранку молилися за незалежність Укра-

їни». Так виступ молоді набув національного характеру й отримав масову підтримку. Маніфестації пройшли всією територією України й охопили не лише навчальні заклади, а й різноманітні підприємства, заводи, інститути тоді ще радянської України. На хвилі національного піднесення почався масовий вихід людей із компартії.

Протести завершилися підписанням постанови Верховної Ради УРСР 17 жовтня, яка гарантувала виконання більшості вимог учасників протесту. Одним із найголовніших результатів акції була відставка тодішнього голови Уряду — Віталія Масола. Однак не реалізували головну вимогу студентів — перевибори Верховної Ради на багатопартійній основі. Ця ідея не знайшла підтримки і серед націонал-демократів, тодішньої парламентської опозиції.

Олесь Доній так оцінює результати жовтневих подій: «Кінець 1990 і 1991 роки — це невеликий проміжок часу після студентської перемоги. Стара номенклатура була розгублена, а суспільство прагнуло змін. Це був шанс для України дійсно зміни, завдяки

дзержинська). Комендантом наметового містечка обрали студента ІV курсу Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка Тараса Корпала.

Підготовку до акції проводили за умов найвищого рівня секретності. Більшість її учасників думали, що спершу підуть під стіни Верховної Ради України, але тільки головні координатори знали всі деталі плану. За 30 хвилин до початку протесту Олесь Доній повідомив, що місцем збору буде площа Жовтневої революції.

Зранку 2 жовтня близько сотні активістів зібрався на площі Жовтневої ре-

Історичний календар вересень

6 жовтня 1876 року на Київщині народився Сергій Єфремов (1876–1939), якого вважають «хрещеним батьком» УНР. Він запропонував і використав назву «Українська Народна Республіка». Єфремов – письменник, журналіст, член Центральної Ради та Генерального Секретаріату.

Після встановлення радянського режиму він залишився в Україні. Відчував, що влада з ним рано чи пізно розправиться. «Кається не буду, отже перспектива виявляється: мандрівочка, і мабуть неблизька, пахне», – написав у щоденнику Єфремов наприкінці 1928 р. Невдовзі його заарештували та звинуватили у керівництві вигаданою «контрреволюційною» Спілкою визволення України. Єфремов помер у 1939 р. в одному з таборів ГУЛАГу.

16 жовтня 1907 року народився Петро Григоренко (1907–1987 рр.), радянський генерал, дисидент, правозахисник, член-засновник Московської та Української гетьманської груп.

лення масових акцій у центрі міста.

У наступні дні до мітингувальників приєднувалася молодь з усіх куточків України. Всього голодувало близько 150 осіб, ще стільки ж – допомагали активістам. Всі учасники акції носили різнокольорові стрічки на головах: з білими ходили ті, хто голодував, із синіми – люди, які забезпечували медичну допомогу, з чорними – охорона.

Влада намагалася дискредитувати протестувальників. Провладні засоби масової інформації поширювали чулки, що насправді молодь голодує вдень, а вночі їсть, поки ніхто не бачить. За-

Успішна військова кар'єра, викладацька діяльність, наукові ступені та визнання супроводжували Петра Григоренка до 1961 р. Злам стався 7 вересня на партконференції Ленінського району у Москві. Під час обговорення проекту Програми КПРС він виступив із критикою політичної системи в СРСР. «Страшнішого я ніколи не переживав», – занотував у «Споминах» Петро Григоренко. – «То був найжахливіший момент мого життя. Але це була й моя зоряна година... Ми схвалюємо проект програми, в якому засуджуємо культ особи Сталіна, але постає питання: чи все робиться, щоб культ особи не повторився?».

За такий демарш Григоренка відсторонили від викладацької діяльності та відправили «у вигнання» в Уссурийський край на службу в Далекосхідний військовий округ. Пізніше його позбавили чину та відсторонили від військової служби. За свою правозахисну діяльність він був ув'язнений та підданий примусовому психіатричному лікуванню.

1977 р. влада дозволила Григоренку поїхати на лікування до США. За кілька місяців його позбавили радянського громадянства. У лютому 1978 р. Петро Григоренко на прес-конференції Нью-

мунізму». «Уявіть собі в самому центрі комуністичної України – студенти щоранку молилися за незалежність України й успіх акції. Більш того, у нас тоді навіть повинчалася одна студентська пара. Вони вже зустрічалися раніше, а тут вирішили під впливом тих подій одружитися. Як зараз пам'ятаю, під час обряду в небі з'явилася веселка», – згадує одна з учасниць, Анжеліна Рудницька.

Разом з тим, протест набував нової сили. 15 жовтня 1990 р. о 10-й ранку розпочався загальний студентський страйк. Ще від 7-ої години з намето-

Йорку сказав, що це найсумніший день у його житті: «Мене позбавили права померти на Батьківщині».

19 жовтня 1918 року на з'їзді в будівлі Народного дому Львова Українська Національна Рада у «Прокламації» проголосила українську державність.

У документі зазначалось: «Ця етнографічна українська область в Австро-Угорщині, зокрема Східна Галичина з граничною лінією Сяну з влученням Лемківщини, північно-західна Буковина з містами Чернівці, Стрижинець і Серет та українська полоса північно-східної Угорщини – творять одноцілу українську територію. Ця українська територія уконституційовується як Українська держава».

У з'їзді брали участь представники українських політичних партій Галичини, Буковини, депутати австрійського парламенту, галицького і буковинського сеймів та духовенства. Українська Національна Рада звернулася до Відня з пропозицією затвердити рішення Ради про проголошення української державності.

27 жовтня 1937 року в Карелії (Росія), в урочищі Сандармох, розпочалися на- ймасовіші розстріли в'язнів Соловещ-

Стара номенклатура була роззублена, а суспільство прагнуло змін. Це був шанс для України здійснити, завдяки студентській «оксамитовій революції», комплексні політичні, соціальні та економічні реформи і піти шляхом країн Центральної та Східної Європи, де аналогічні «оксамитові революції» відбулися всього роком раніше. Але Україна не використала свій шанс, бо її політична контроліта не «доросла» на той момент до вимог, що їх ставили студенти». ■

Стаття підготовлена за матеріалами архівів та інтернет-ресурсів.

кого табору особливого призначення. До 4 листопада знищили 1111 осіб.

Наприкінці жовтня 1937 р. Сандармох став місцем страсти соловещького таємного етапу. За кілька днів тут загинули Микола Зеров, Лесь Курбас, Микола Куліш, Валер'ян Підмогильний, Павло Пилипович, вчені, політичні й державні діячі Володимир Чехівський, Степан Рудницький, Матвій Яворський і багато інших представників української інтелігенції.

Місце злочину, вчиненого 27 жовтня – 4 листопада 1937 р., довгий час приховувалося. Його виявили лише у 1997 р.

29 жовтня 1918 року в Києві гетьман Павло Скоропадський видав Грамоту до українського народу. У ній йшлося про становище Української Держави за півроку її існування, пояснювався зміст законів, ухвалених урядом. Для остаточного створення аграрного закону оголошувалося скликання Особливої наради, у якій мали взяти участь представники усіх верств населення. Також йшлося про скликання Сейму.

Сторінку підготувала
Олена ГУМЕНЮК